

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2005
FORFATTER:	Per Andersen
TITEL:	Andreas og Jacobine – livsvilkår 1880 – 1950.
KORT RESUME:	Livshistorie fra Bramdrup og Kolding.

ANDREAS OG JACOBINE – LIVSVILKÅR 1880-1950

AF PER ANDERSEN

Når man arbejder med slægtens historie, støder man i de fleste familier på såkaldte "almindelige mennesker". Det kan være bønder, husmænd eller byens folk. Ofte synes den ene familie meget lig den anden uden at skille sig ud fra mængden. Men ofte er det et spørgsmål om perspektiv. Når man lærer dem nærmere at kende, viser det sig, at de fleste familier har deres særpræg og særlige historie.

Nogle gange viser det sig endog, at disse "almindelige" medlemmer af slægten er noget særligt, eller de har haft et helt specielt liv. Sådan er det med Andreas og Jacobine Roos i Kolding. Deres tilværelse blev en kamp mellem deres stærke vilje, og den skæbne, der blev dem til del. En tilværelse, hvor det var Andreas, der måtte kæmpe med skæbnen, og Jacobine, der måtte vise viljen. Hun blev beskrevet som en ener og en usædvanlig person. Andreas' og Jacobines historie fortjener at blive fortalt.

ANDREAS' BAGGRUND

Andreas Andreasen Roos blev født i Sønderjylland (dengang Hertugdømmet Slesvig) den 15. maj 1861. Forældrene var Andreas Nissen Roos og Margrethe Cathrine Augusta Hansen. Faderen var ud af den sønderjyske bondeslægt Roos fra egnen omkring

Haderslev, mens moderen var ud af tysk slægt fra Kappel og Kaltoft i Sydslesvig.

Da Andreas blev født, havde familien boet omkring 10 år i Tirslund nord for Toftlund. Der var allerede kommet en del børn i ægteskabet, men de fleste var døde som små. I Tirslund boede de først i en ejendom på adressen Tirslundvej 22 – en ejendom, der nedbrændte i august 1980 – og senere flyttede man til en anden ejendom i Tirslund. Faderen arbejdede sandsynligvis som arbejdsmand på de forskellige gårde i området.

Andreas var kun 8 år gammel, da moderen døde i 1870 i en alder af 45 år, og familien blev noget splittet. En af hans brødre blev sat i pleje hos en onkel i Åbøl, mens Andreas flyttede med faderen til Magstrup sogn, hvor faderen havde en broder, der var kromand.

Da Andreas var født i 1861, var han kun få år gammel, da Danmark måtte erkende nederlaget til Preussen i 1864 og afstå det meste af Sønderjylland. Dog blev de otte nordligste sogne af Tyrstrup herred indlemmet i Danmark til gengæld for nogle områder, enklaver, i Slesvig, der tilhørte kongeriget.

Det betød naturligvis også en omvæltning for familien Roos, der kom under det preussiske styre. Preussen ønskede at sikre, at det nyvundne område også blev en integreret del af landet. Vel en ganske naturlig tankegang,

Andreas Roos' fødegård i Tirslund sogn, Tirslundvej 22.

om end den blev en stor udfordring for de beboere i området, der følte sig som danske.

Fra 1867 begyndte Preussen at indføre regler og foranstaltninger, der skulle sikre en integration til det tyske. Dette indebar også et forsøg på påvirkning af kulturen gennem love om, at der skulle tales tysk i offentlige forsamlinger, det blev forbudt at synge danske fædrelandssange, og det offentlige holdt øje med, at skolelærere og præster udførte deres gerning i den tyske ånd.

For de unge mænd var den største udfordring, at de skulle aflægge ed til deres nye hersker og gå i krig for ham – altså udføre værnepligt for det tyske forbund. Der blev dog åbnet en dør til Danmark, idet unge mænd, inden de blev 17 år, kunne søge om at få dansk statsborgerskab og dermed flytte til Danmark. Igennem årene skete der en indvandring fra det nu tyske Sønderjylland til kongeriget, og for nogle var det for at slippe for den tyske kultur, mens det for andre var et spørgsmål om ikke at kæmpe på tysk side i en krig.

Andreas var en af de mange, der opterede, som det hed, for Danmark. Han har givetvis

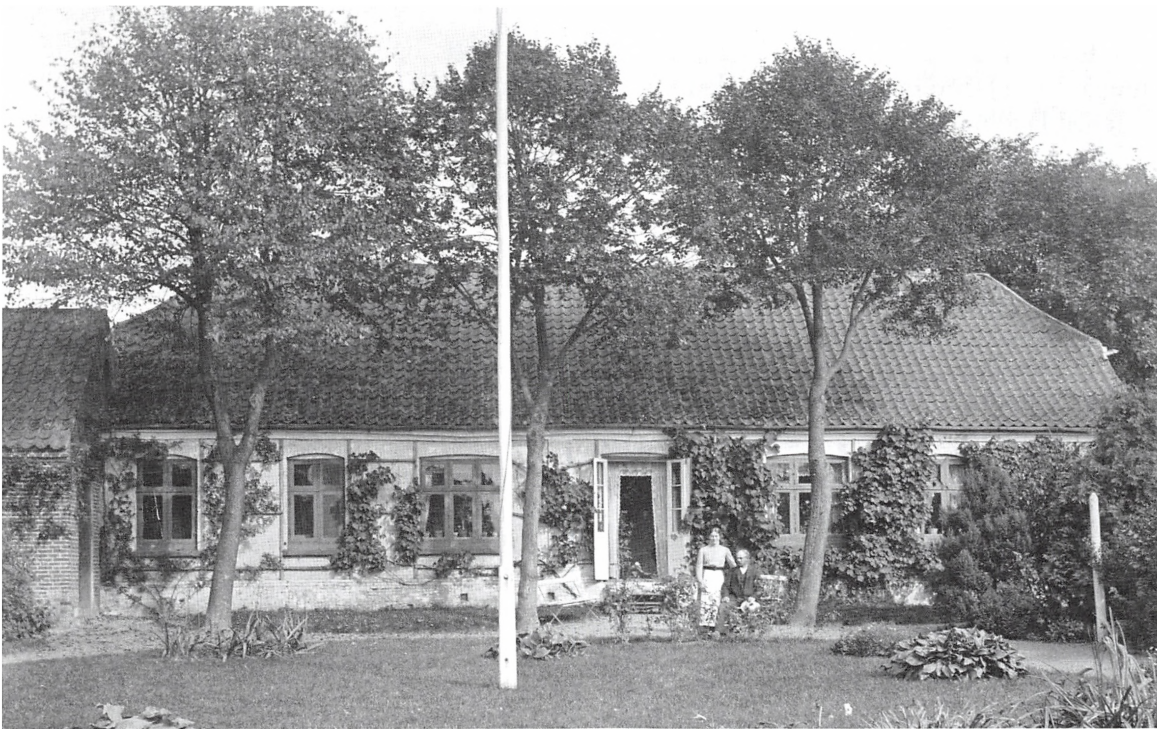
søgt om dette, inden han fyldte 17 år, og den 27. maj 1878 – mindre end to uger efter sin 17 års fødselsdag – fik Andreas den glædelige meddelelse, at han kunne flytte til Danmark som dansker. Selv om en afhandling i 1994 forsøgte at sætte spørgsmålstegn ved den nationale og militære dimension ved udvandringen, er der nok ingen tvivl om, at for Andreas var det først og fremmest for at slippe for den militære tjeneste på tysk side, hvilket også familietraditionen vil vide

Mange udvandrede fra det nu tyske Sønderjylland til Kolding-egnen. Man har i mandtalslisterne fra 1905 fundet mere end 1.000 personer fra Slesvig i Kolding, hvilket svarede til 8.5% af befolkningen – eller næsten hver tiende person, og mange af disse kom fra Haderslev Amt. At valget faldt på Kolding kunne sikkert tilskrives det forhold, at Kolding frem til 1920 var en grænseby og dels, at man ikke ønskede at flytte længere væk end nødvendigt af hensyn til en eventuel tilbageværende familie, og man håbede også på, at Sønderjylland igen skulle blive forenet med Danmark.

ANSÆTTELSE PÅ MEJERSMINDE

Andreas Roos endte også på Kolding-egnen, idet han fra den 1. november 1880 fik fæste som tjenestekarl på gården Mejersminde lige nord for Kolding i Bramdrup sogn – der hvor Gl. Kongevej og Heimdalsvej ligger i dag. Hans løn for det første år skulle være kr. 110.

Gårdfolkene på Mejersminde var Johannes Hansen Lind og hustruen Bodil Marie. Han var født på den store Lindgård i Dalby sogn, og da de blev gift, begyndte de at se sig om efter en gård. Det var ikke nemt at finde

Gården Mejersminde, der lå, hvor Heimdalsvej er i dag. Foto fra 1913.

en god gård, og det endte med, at de i 1875 købte Mejersminde. Selv om gården var forsvundet, lå den dog flot oppe på en bakke med en pragtfuld udsigt ud over både Kolding fjord og by, kun 15 minutters gang fra bygrænsen.

I 1875 havde gården kun en håndfuld køer, hvoraf flere var gamle og ikke særligt mælkeproducerende. Den smule mælk, køerne kunne give, fyldte ikke mere end et par mælkespande, som tjenestepigen til at begynde med regelmæssigt kunne bære ned til et mælkeudsalg i Kolding, hvor man fik 18 øre pr. kande.

Over de følgende år blev besætningen af

malkekøer udvidet, og nu måtte gården have både en tjenestekarl og en tjenestepige. I 1880 overtog Andreas Roos jobbet på gården som tjenestekarl efter Thomas Peder Olesen, og det var Andreas' arbejde at sørge for, at køerne blev passet og mælken bragt til Kolding på en lille trækvogn.

Samme år som Andreas startede på Mejersminde som tjenestekarl, fik gården også en ny tjenestepige til erstatning for den hidtidige, Hansine Kirstine Madsen. Det blev Jacobine Hundevad, og dette valg var næppe helt tilfældigt, for hun var i familie med ejeren Lind. Jacobine var født på Lillegård i Dalby i 1860 som datter af Hans Hansen

Hundevad og Margrethe Green. Hans Hansen Hundevads moder var Karen Lind fra Lindgård, og Jacobines fader var således en fætter til Jacobines nye husbond. Derudover havde en farbroder til Jacobine også en lille gård i Bramdrup sogn.

Jacobine blev også fæstet for et år fra den 1. november 1880. Hendes løn blev fastsat til kr. 80 for perioden. For dette skulle hun arbejde med husholdningen, vaske og i øvrigt gå til hånde.

Efter det første år blev både Jacobine og Andreas fæstet igen for et år fra den 1. november 1881. Johannes Lind skrev i sin fæstebog "fæstet Andreas Roos til at røgte og malke køerne samt udsælge mælken i Kolding". Mens Jacobines arbejde nok ikke ændredes væsentligt, skulle Andreas til at gøre noget nyt. Det var nemlig blevet besluttet, at mælken ikke længere skulle leveres til et udsalgssted, men at den skulle sælges direkte til forbrugerne fra den højhulede trækvogn. Trækvognen blev senere skiftet ud med en hestevogn.

Det blev Andreas' arbejde at sælge mælken i Kolding, og hans løn blev derfor fastsat på en ny måde. I stedet for en fast løn skulle Andreas have 9 % af den sum, han solgte mælk for. Om det var Johannes Lind eller Andreas, der var kommet på denne nye løn, kan vi ikke vide, men det viser under alle omstændigheder, at Andreas var indstillet på at tjene penge ved at handle. Det viser også, at han kunne gøre en god handel, for i stedet for 110 kr. i løn, blev Andreas' løn fra november 1881 til 1882 hele 343 kr.

Der var flere ting, der ændrede sig i løbet af 1882. Johannes Lind blev syg, og det har nok betydet mere arbejde til tjenestekarlen.

I foråret 1882 fik Johannes en svaghed i det ene knæ, og han måtte derfor i en længere periode ikke gå, men måtte ligge på en sofa med varmt omslag. Først hen på sommeren kunne han igen så småt hjælpe til med at passe køerne.

ÆGTESKAB

Men også på et andet område havde Andreas travlt i foråret 1882. Andreas og Jacobine blev forelskede i hinanden, og det endte med, at Jacobine blev gravid. Hen over sommeren blev det jo mere synligt, og parret besluttede sig for at blive gift, selv om de endnu ikke havde fødderne under eget bord.

Jacobine var omkring 6 måneder henne, da hun den 29. september 1882 blev viet til Andreas i den lokale Bramdrup kirke. Både Jacobine og Andreas var 21 år gamle på dette tidspunkt. Den ene forlover var Jacobines svoger Rasmus Jørgensen fra Lillegård i Dalby, hvor han i 1879 var blevet gift med Jacobines søster Cathrine. Den anden forlover var deres husbond, Johannes Lind, der inden brylluppet havde udbetalt en ekstra stor løn til Andreas på kr. 50, givetvis til at dække nogle af deres udgifter.

Efter brylluppet blev Andreas og Jacobine tilsyneladende boende på Mejersminde for at passe deres arbejde – de var jo stadig i fæste der til november 1882. På dette tidspunkt havde Andreas ikke mulighed for at etablere deres hjem, og han tog endnu et år i fæste hos Johannes Lind frem til november 1883. Han skulle fortsat sælge mælken, om end procentsatsen for indsatsen blev sat ned fra 9% til 8%. På trods af dette steg hans indtægt fra arbejdet til kr. 407 i det følgende år.

Jacobine, derimod, var højgravid, og hun nedkom med parrets første barn dagen før juleaften i 1882. Hvor præcist barnet er født, ved vi ikke, men det blev døbt i Sct. Nicolai kirke, og blandt fadderne ses Johannes Lind fra Mejersminde, Jacobines svoger Rasmus Jørgensen og Andreas' onkel, kroejer Roos fra Magstrup.

Det synes sandsynligt, at Jacobine herefter en periode boede med den nyfødte hos søsteren og svogeren på Lillegård i Dalby. At hun ikke længere havde ophold på Mejersminde fremgår af Johannes Linds regnskabsbøger, men hun havde stadig tæt kontakt dertil. Det var jo meget naturligt, da Andreas stadig var tjenestekarl der.

Jacobine lå dog ikke på den lade side. Vi kan se, at fra februar 1882 – altså bare en måned efter den nyfødte var kommet til verden – havde Johannes Lind regelmæssige betalinger til Jacobine, og det var velsagtens for tjenesteydelser såsom vasken af tøj. I øvrigt ses Johannes Lind også fra dette tidspunkt at have betalt beløb til Jacobines svoger, Rasmus Jørgensen, i Dalby. Disse beløb minder mest om løn (runde beløb), der løber op i noget svarende til en tjenestepiges løn i et år – men hvordan dette evt. er knyttet til Jacobine, ved vi ikke.

I november 1883 udløb Andreas' fæste på Mejersminde, og han fik af Johannes Lind udbetalt resten af sin løn, nemlig kr. 50,78. Nu var det på tide at stifte hjemmet, og Andreas og Jacobine synes at være flyttet til Kolding.

HJEMMET I SØGADE

Hvor skulle Andreas og Jacobine stifte hjem?

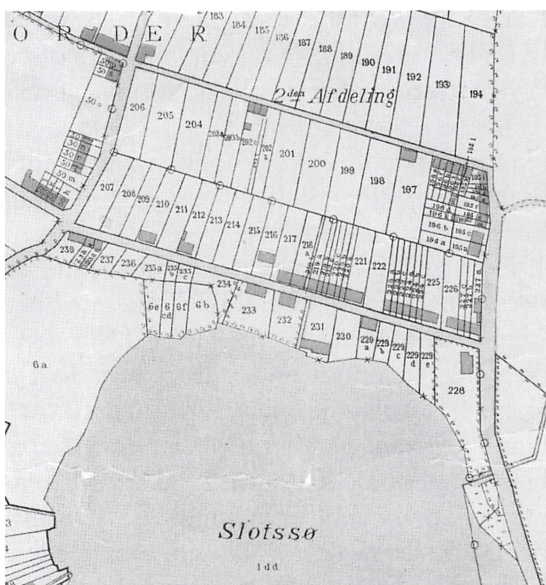
Det var oplagt for dem at flytte til Kolding, hvor der som tidligere nævnt var den største koncentration af sønderjyder. Mange af disse boede i bestemte områder i Kolding, og blandt de populære kvarterer var Låsbygade, hvor mange sønderjyder havde etableret små forretninger og værtshuse.

Det er givet, at Andreas og Jacobine er flyttet til Kolding, men vi ved ikke med bestemthed, hvor de boede i 1884-1885. Andreas og Jacobines andet barn blev født i Kolding i 1884 og blev døbt med navnet Hans Kristian. Fadderne til denne dåb var blandt andet Bodil Marie Lind fra Mejersminde, vognmand Sloth, der boede på Havnevej, og urmager C. Hansen, der boede i Låsbygade. Det er derfor tænkeligt, at Andreas og Jacobine en kort periode boede i Låsbygade eller måske på Havnevej (i dag Klostergade-Toldbodgade).

Snart – ca. 1886 – flyttede familien til området nord for Slotssøen. I starten af 1800-tallet var der ingen bygninger i dette område, der var markjorder til Koldings gårde. Men efterhånden som befolkningstallet i Kolding voksede fra 2.805 i 1850 til 12.451 i 1906, blev der et stort behov for nye boliger. De første huse i Søgade blev opført i 1840-erne.

Det blev et blandet område med rig og fattig. Fra 1878 og igennem de følgende år opførte Kolding Arbejderforenings byggeforening, der var blevet stiftet i 1876, en række arbejderboliger, der blev udloddet til køb eller leje blandt foreningens medlemmer. Det er nuværende Søgade 43-49.

I første omgang lejede Andreas og Jacobine sig ind i et hus hos teglbrænder Laurits Grøn. Det lå på hvad dengang blev kaldt

H. H. Müllers kort over Kolding, 1891. Udsnit visende området omkring Søgade.

“Bag søen, 2. linie”, hvilket i dag er Frydsvej. Ca. 1888 flyttede familien tættere på Slotssøen, nemlig til “Bag søen, 1. linie”, altså Søgade.

I 1890 var der i Søgade omkring 23 huse med omkring 80 familier i alt. De fleste af husene lå på gadens nordside, altså væk fra Slotssøen. Koncentrationen af husene var størst ind mod byen, hvor også arbejderforeningens huse lå. Her var de fleste beboere arbejdsmænd, og nogle var på fattighjælp. Der var dog også håndværkere og handlende. Andreas og Jacobine flyttede ind i Søgade nr. 55, der var et hus ejet af mureren Niels Thomsen. Han boede selv i huset, og der boede også Jørgen Jacob Dinnesen, der var fiskehandler. I nr. 43 boede bl.a. en snedkersvend, i nr. 49 en sømand. På hjørnet til

Eilersvej (nuværende Slotssøvejen) var den store ejendom ejet af klodsmageren Christian Christensen, der selv boede i ejendommen sammen med 6 andre familier.

Den anden side af Søgade var ikke særlig tæt bebygget, så de fleste af beboerne på nordsiden må have haft en helt fantastisk udsigt til Koldinghus. Allerede dengang var der en tendens til, at siden mod Slotssøen var lidt mere eksklusiv. I nr. 40 boede kammerråd Thomsen og nr. 32 var handelsforeningens hus. Nr. 18-22 var ejet af købmand Peter Emil Nygård, der også selv boede i huset. Op mod Hospitalsgade boede flere cigarmagere, en skrædder, en snedker og en murer.

Et af husene mod søen var der dog ikke megen status ved. Det blev blandt folk kaldt for “Rottenborg”. Da det lå lige ved Slotssøens vandkant, kan man godt forestille sig, hvad navnet henviste til. Her boede en række familier, hvor fædrene var arbejdsmænd.

Omkring 1892 flyttede familien videre igen, men dog ikke så langt. Man flyttede fra nr. 55 til nr. 33 i Søgade, hvor man nu lejede sig ind i huset, der var ejet af den velhavende købmand C. Jensen. Købmanden boede selv i Katrinegade 8, men ejede flere huse i Kolding.

Frem mod århundredeskiftet blev Søgade yderligere udbygget på begge sider af vejen. Antallet af huse i 1901 var således steget til 36, og antallet af familier øget fra de 80 til omkring 100. Nu var det tydeligt, at siden mod Slotssøen var blevet attraktiv, og vi finder blandt andet skomagermester Petersen og det kendte folketingsmedlem Enevold Sørensen i sin nyopførte villa. Købmand Ny-

gård og kammerråd Thomsens enke boede ligeledes mod søen.

På vejens nordside ses nu en del handlende. Således en detailhandler og en fiskehandler i nr. 23, en kolonialhandler i nr. 25, en købmand i nr. 27 og endnu en kolonialhandler i nr. 39.

ANDREAS BLIVER SLAGTER

Igennem arbejdet med at sælge mælken fra Mejersminde var Andreas sikkert blevet bekendt med mange af byens borgere, og samtidig havde han nok et vist talent for at handle med folk. Han besluttede sig derfor til at nedsætte sig som slagter. Noget viden om faget havde han sikkert med hjemmefra, og hans arbejde med køerne på Mejersminde har vel også været en fordel. Måske har han også fået lidt hjælp fra sin broder Johan Roos, der allerede på dette tidspunkt havde etableret sig som kreaturhandler i Fredericia.

På den tid kunne man være slagter på forskellige måder. Som ufaglært kunne man tage rundt på gårdene og hjælpe med deres slagtning, eller man kunne blive slagteriarbejder. Andels-Svineslagteriet i Kolding (ASK) blev dog først oprettet i 1888 efter initiativ fra Handelsforeningen og Landbrugsforeningen.

Selv om Andreas ikke var uddannet slagtersvend, siges det, at han havde et lille slagterudsalg i Søgade. Det er i hvert fald givet, at han solgte kød, for vi kan se, at han i marts 1884 fik kr. 8.85 af Johannes Lind på Mejersminde for kød leveret til ham. Det er også muligt, at Andreas har lejet nogle marker ved Vejlevej i Kolding, hvor han har haft kreaturer gående. Og en historie fortæller, at

en pige i forretningen en dag havde smidt et stykke kød væk, men det passede altså ikke Andreas, så Jacobine måtte ud at samle det op igen.

Andreas havde forbindelser til kreaturhandlerne i området. Han har måske handlet med sin broder i Fredericia, og han har givetvis kendt Jens Holm. Jens Holm var selv sønderjyde og var kommet til Kolding i 1876, hvor han startede som gårdskarl på Hansens Hotel i Klostergade. Her hjalp han landmændene med at stalde deres kreaturer op, inden disse skulle sælges eller eksporteres. Fra 1888 skulle eksportkreaturene sendes med jernbane til Tyskland, og også dette hjalp Jens Holm med, og efterhånden udviklede det sig til en stor forretning for ham og Kolding.

Det var ikke kun Andreas, der handlede og fortsat havde forbindelse til Mejersminde. Jacobine bidrog selv til familiens underhold ved at gå rundt og sælge varer – blandt andet skulle hun have gået rundt på gårdene med en kurv og solgt sild. Hun kom også stadig på Mejersminde, hvor hun blandt andet vaskede for familien. Der synes at være god gang i handelen – således ses Johannes Lind i januar 1884 at have betalt en regning på næsten 70 kr. til Jacobine, givetvis både for vaskeri, kød og andre varer.

På hjemmefronten blev familien fortsat udvidet. Der kom flere børn, nemlig Andrea (1886, død samme år), Inger Elisabeth (1888), Albert (1890), Ane Kjestine (1892), Birgitte Helene (1894), Helen Juliane (1896, død året efter) og Karen Marie (1898). Hen mod slutningen af århundredet var der derfor 7 børn, der skulle forsørges foruden Jacobine og Andreas selv.

Når Jacobine besøgte Mejersminde, havde hun ofte et eller flere af børnene med. Inger Elisabeth var på alder med Johannes Linds yngste barn, Gustav, og de legede tit sammen under besøgene. Gustav Lind skulle jo senere blive en berømt tandlæge, der skabte landstedet Trapholt, som han i 1972 forærede til Kolding Kommune med henblik på etablering af kunstmuseet.

DE TRE MUSKETERER

Omkring dette tidspunkt var der i Kolding ikke færre end 80-100 værtshuse og restau-

rationer. En stor del af dem lå i Låsbygade, hvor der også boede mange sønderjyder. For eksempel lå der restaurationer i nummer 19, 28, 57 og 93-95.

Der var således mange muligheder for at få en skænk, og det synes Andreas at have benyttet sig ganske godt af. Blandt kreaturhandlerne gik det livligt til, og Andreas turde sammen med dem. Der var specielt to andre, som Andreas blev set sammen med på værtshusene i Kolding, og de blev derfor kaldt for "de tre musketerer".

Økonomien har nok lidt noget under Andreas' drikken. Dengang blev indtægterne

Heste- og kreaturmarked i Staldgården i 1890erne.

ikke opgjort så præcist, men ifølge skattelisterne blev Andreas' årlige indtægt fra 1886 til 1895 fastsat til kr. 500. Ikke noget stort beløb, heller ikke på den tid, og det synes i hvert fald ikke at stige igennem årene. Fra 1896 og frem ses Andreas slet ikke i skattelisterne, hvilket kunne tyde på, at nu hang familiens økonomi ikke sammen længere.

Det fortælles, at Jacobine og Andreas havde fået 6 sølvskeer af Johannes og Bodil Marie på Mejersminde i bryllupsgave. Men for at skaffe penge måtte Andreas pantsætte dem – antageligt kort før han døde. Efter at Andreas var væk, gik Bodil Marie hen og indløste skeerne igen og gav dem tilbage til Jacobine.

Når der var marked, var det også en god anledning til et munter lag – tiderne er trods alt ikke skiftet så meget gennem de sidste 100 år. En beretning om dette kunne man læse i Folkebladet den 22. oktober 1898:

Af markedskæfarter var der i gaar usædvanlig mange. At politiet kun indfangede tre, må nærmest skyldes dets liberalitet. De indsatte var alle bønderkarle. En af dem sejlede ved 4-tiden ned ad Jernbanegade. Midt i gaden taber han sin cigar, og da han ville bukke sig ned efter den, gik han på hovedet i stenbroen. En politibetjent var straks ved hånden for at assistere. Nr. 2 var på samme tid kommen ned i en beværtning paa Kirketorvet. Da værten ikke vilde skænke for ham, gjorde han vrøvl, og følgen heraf blev, at han blev taget i nakken og sat ud paa gaden. Nr. 3 blev ved 10-tiden smidt ud af en beværtning på Strøget. På gaden vilde benene ikke lystre ham, og politiet tog ham derfor under armen og gemte ham i hullet. I betragtning af, at de havde været på marked, slap de alle tre med en advarsel.

Andreas' drikken havde øjensynligt stået

på i mange år. Der er indikationer på, at der var problemer allerede før 1892, og det siges, at det var denne last, der resulterede i Andreas' død i 1898. Han døde om morgenen den 24. oktober 1898 og blev begravet fra kapellet på Kolding Gamle Kirkegård den 28. oktober kl. 12. Desværre oplyser dødsattesten ikke dødsårsagen.

De tre musketerer havde aftalt, at hvis en af dem døde, skulle de to andre stå på kistens rute og råbe "hurra". Det hævdes, at det gjorde de to andre ved Andreas' ligfærd, til Jacobines store fortrydelse. Det er begrænset, hvad vi ved om Andreas' mørke sider – Jacobine talte efter hans død kun meget sjældent om ham.

Jacobine Roos som ung.

JACOBINES SØRGER FOR FAMILIEN

Herefter sad Jacobine tilbage med 7 børn, hvor det ældste, Margrethe, var 15 år og det yngste, Marie, blot var 2 måneder gammelt. De første par år blev hun boende med børnene i Søgade, men snart flyttede de til Gammel Dalbyvej.

Det gjaldt nu for Jacobine at få tilværelsen til at hænge sammen, og selv om hun kun var 38 år på dette tidspunkt, fandt hun sig ikke en ny mand. Sporene skræmte måske. Så hun klarede sig selv gennem en kombination af fattighjælp fra kommunen og hendes arbejde. Hun gik rundt og vaskede for folk. Det var hårdt, og hun måtte ofte starte kl. 5 om morgenen. Da hun ikke havde nogen cykel, måtte hun gå på sine ben rundt til kunderne. En gang skulle hun til sit fødesogn Dalby for at vaske, men hun gik forkert og havnede i Vonsild. Hun må have gået mange kilometer hvert år.

Derudover havde Jacobine en fast årlig indtægt. Den stammede fra arven efter hendes forældre og fødegården i Dalby. Gården var blevet overtaget af Jacobines søster Cathrine, og Jacobine, og den tredje søster havde efter forældrene arvet et stykke jord, der hørte til gården, værdisat til kr. 8.000 til deling mellem de to søstre.

Øjensynligt har Cathrine ikke kunne udrede arven ved overtagelsen af gården i 1879, og der skulle gå endnu en del år, inden arven kunne afklares. I 1892 oprettede Cathrine dog hos Overformynderiet et gavebrev til Jacobine på kr. 4.000, og da Cathrine solgte jordlodden i Dalby i 1901, blev kapitalen endelig indsat til forrentning i Overformynderiet. Det betød, at Jacobine fra det-

Jacobine som enke med de syv børn.

te tidspunkt hvert år kunne få 160 kr. i renter udbetalt i to portioner årligt. Det har jo været tiltrængt, og salget af jordlodden kunne vel godt hænge sammen med, at Jacobine var blevet enke og nu havde brug for pengene. At arven så i 1892 var blevet oprettet som et gavebrev til Overformynderiet var måske et forsøg på at beskytte pengene, således at arven ikke ville blive drukket op af Andreas.

Efterhånden som børnene blev store, kunne de også hjælpe med at skaffe penge til husholdningen. I folketællingen fra 1901 ses den 13-årige Inger Elisabeth at gå ærinder for Frøken Jørgensen. Den 11-årige Albert arbejdede på S. W. Bruuns Tobaksfabrik.

S.W. Bruun var selv kommet fra Sønderjylland, da han købte en tobaksfabrik i Kolding. Han var i øvrigt en driftig mand, der både var handelsmand, skibsreder og byrådsmedlem igennem mange år. Bruun var desuden hovedmanden bag Kolding Arbejderforening, der havde bygget flere huse i Søgade. Tobaksfabrikken blev en stor succes, blandt andet med fremstilling af cigarer. Den beskæftigede mange kvinder og børn, herun-

der en del, der stammede fra Sønderjylland. Børnearbejde på fabrik var fra 1873 lovligt, hvis barnet var over 10 år, og børn mellem 10 og 14 år måtte "kun" arbejde 6½ time om dagen på fabrikken.

Igennem årene blev Jacobine ved med at have kontakt til Bodil Marie Lind fra Mejerminde, der sammen med manden Johannes Lind havde opført deres aftægtsbolig "Hjemly" ved gården i 1910. Johannes døde der i 1929, mens Bodil Marie levede til 1941.

Jacobine flyttede en del rundt i Kolding. Fra Gammel Dalbygade flyttede hun til Rosengade, hvor hun boede flere steder. Først i en lejlighed i nr. 6, og fra ca. 1915 i nr. 3. I 1916 boede sønnen Albert på 26 år stadig hjemme. Han arbejdede nu på Volkerts Fabrikker, der lå ved Agtrupvej. Fabrikken var primært et uldgarnsspinderi, og da 1. verdens-

Bodil Marie Lind ca. 1920.

krig skabte stor efterspørgsel efter bl.a. uldtæpper, blev produktionen udvidet. Der var på dette tidspunkt 200 arbejdere, og der blev også arbejdet om natten. Lønnen var 30 kr. om ugen for mændene. I 1920'erne boede Jacobine stadig i Rosengade, men var nu flyttet til nummer 8.

Omkring 1930 flyttede Jacobine til Dalbygade nr. 1, men det var ikke helt vellykket. Der var rotter, og hun var bange for at være der. Efter kort tid flyttede hun derfor videre til Grønnegade 11 og i slutningen af 1930'erne til Bjerggade 36.

I ALDERSRENTEBOLIG

Nu nærmede Jacobine sig 80 år, og hun flyttede i 1940 til de nyopførte aldersrenteboliger på Ndr. Ringvej. Det var den socialdemokratiske borgmester Knud Hansen, der havde fokus på de gamle og blandt andet opførte Gramrolighed som aldersrentebolig. For Jacobine var det en stor dag at flytte ind i så nye og gode forhold.

På trods af alderen var hun stadig frisk og rørig og gik ud i byen. En gang imellem besøgte hun dattersønnen Niels på Dr. Fichsvej, hvor hun fik sin aftensmad. Niels fulgte hende så hjem igen, og en vinter, hvor Slotsøen var frosset til, fik han ideen at skyde genvej hen over isen. Men det passede ikke Jacobine – "a' ska' ikke over no'en sø", sagde hun. Andre gange lånte Jacobine lidt småpenge af Niels, for som hun sagde, "a' ska' ikke ha' vekslet nogen seddel".

Jacobine elskede fester, og når hun havde fødselsdag, kom børnene ofte på besøg. Og de var specielt velkomne, hvis de forinden havde været en tur forbi bageren for at købe

kage med. Da hun var kommet op i årene, holdt hun en af sine runde fødselsdage i en restaurant i Søndergade. Børnene gav hende et fint kaffestel, selv om der var nogen tvivl, om hun egentligt havde brug for det. Hun havde jo været vant til et liv i nøjsomhed og beskedenhed.

I anledning af fødselsdagen skrev Landbo-Værnet blandt andet om hende:

En kvinde af usædvanlig støbning fejrede mandag d. 11. novbr. sin 80 års fødselsdag ... Fru Roos blev enke i en ret ung alder med en stor børneflokk. Men hun tabte ikke modet. "Vær glad, når faren vejer, hver evne som du ejer. Jo større sag, des tyngre tag, men desto større sejr!" Disse linier blev retningsgivende for Fru Roos; hun blev en strider, en slider, en ener, der, trods en spinkel fysik, præsterede det usædvanlige. ... Landbo-Værnet ønsker hjertelig til lykke og sendte fødselsdagskringlen, som vi håber smagte godt.

Jacobine levede næsten 10 år mere. I 1950 skulle hun til at holde sin 90 års fødselsdag, og hun havde i god tid bestilt gildesalen. Fest skulle der være trods den meget høje alder. Men desværre nåede hun ikke at opleve denne fest. Jacobine døde den 9. maj 1950, 4 måneder inden den runde fødselsdag.

Jacobine Roos blev begravet den 13. maj 1950 på Kolding Kirkegård under deltagelse af et stort følge. Sognepræsten Tobiassen holdt sin begravelssprædiken over teksten "Herren er min hjælper. Jeg vil ikke frygte". Et langt – og slidsomt – liv var slut.

PUBLICEREDE KILDER:

Andersen, Per: Slægten Roos. Vanløse, 2000.
Andersen, Per: Historien om en lille gård i Dalby, Koldingbogen 1999.

Bruun, Georg: Koldings gader. Kolding, 1937.
Dedenroth-Schou, Birgitte: Byens Styre. Kolding i det tyvende århundrede indtil kommunesammenlægningerne i 1970, bind 3, Kolding, 1982

Engberg, Gunnar A.: Koldings erhvervsliv. Kolding i det tyvende århundrede indtil kommunesammenlægningerne i 1970, bind 1, Kolding, 1978.

Jensen, Pernille: Sønderjyder i Kolding i 1905. I Koldingbogen 2001, s. 32-49.

Kolding Folkeblad, 22.10.1898 og 25.10.1898.

Kolding Vejvisere, diverse årgange.
Landbo-Værnet, 16-11-1940.

Lind, Gustav: Lind-slægten fra "Lindgaard" gennem fem hundrede aar. Kolding, 1956.

Lind, Johannes Hansen: Livet på Mejerminde 1875-76. Koldingbogen 1982.

Nielsen, Leif H.: Afvandringen fra Vestslesvig 1860-1900. Sønderjyske årbøger, 1994.

Ravn, Marie: 106-årig byggeforening. Koldingbogen 1982.

UTRYKTE KILDER:

Folketællinger, Kolding 1890, 1901, 1916 og 1921.

Folketællinger, Bramdrup 1880.

Interviews med Niels Andersen, Inger Østergaard, Gunnar Andersen og Lilian Roos.
Kirkebøger for Bramdrup, Kolding, Magstrup, Sønder Vilstrup, Fredericia Trinitatis og Tirslund.

Ligningslister for Kolding. Kolding Kommunes arkiv, A 302, Kolding Stadsarkiv.

Lind, Johannes Hansen: "Minder og oplevelser gennem firsindstyve aar (1848-1928)" samt regnskabsbøger mv., A 7068, Kolding Stadsarkiv.